

Procjena rizičnosti nestanka osoba na području Republike Hrvatske

Goršeta, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:158:165137>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-14**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Education and Rehabilitation Sciences -
Digital Repository](#)

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitaciji fakultet

Diplomski rad

**Procjena rizičnosti nestanka osoba na području Republike
Hrvatske**

Ana Goršeta

Zagreb, rujan, 2017.

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitaciji fakultet

Diplomski rad

**Procjena rizičnosti nestanka osoba na području Republike
Hrvatske**

Ana Goršeta

Prof.dr.sc. Ljiljana Mikšaj-Todorović

Zagreb, rujan, 2017.

Sadržaj

1	UVOD	6
2	DEFINIRANJE POJMOVA NESTANAK I NESTALA OSOBA	8
3	KLASIFIKACIJE NESTALIH OSOBA PREMA OBILJEŽJIMA, MOTIVIMA I OKOLNOSTIMA NESTANKA.....	11
4	PRIKAZ ISTRAŽIVANJA.....	16
4.1	Rezultati istraživanja kao osnova za konstruiranje upitnika za djecu.....	17
4.1.1	Mentalni i zdravstveni status	18
4.1.2	Školovanje.....	19
4.1.3	Recidivizam – višestruki nestanci.....	19
4.1.4	Mjesto gdje je osoba posljednji put viđena.....	20
4.1.5	Motivi i razlozi za nestanak	20
4.1.6	Boravak u instituciji	21
4.2	Rezultati istraživanja kao osnova za konstrukciju upitnika za odrasle	21
4.2.1	Zdravstveni status	21
4.2.2	Zaposlenje	22
4.2.3	Recidivizam	22
4.2.4	Boravak u instituciji.....	23
4.2.5	Motivi i razlozi nestanka.....	23
4.3	Rezultati istraživanja kao osnova za konstruiranje upitnika za starije osobe od 60 godina 24	
4.3.1	Zdravstveni status	24
4.3.2	Motivi i razlozi.....	25
4.3.3	Recidivizam	25
5	PRIJEDLOG INSTRUMENATA.....	27

5.1	Prijedlog instrumenta za skupinu djeca i mladi	28
5.2	Prijedlog instrumenta za skupinu odrasle osobe	30
5.3	Prijedlog instrumenta za skupinu osobe starije od 60 godina	32
6	ZAKLJUČAK.....	34
7	LITERATURA	35

Izjava o autorstvu rada

Potvrđujem da sam osobno napisala rad *Procjena rizičnosti nestanka osoba na području Republike Hrvatske* i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima jasno su označeni kao takvi te su adekvatno navedeni u popisu literature.

Ana Goršeta

Zagreb, rujan 2017.

Naslov rada: Procjena rizičnosti nestanka osoba na području Republike Hrvatske

Studentica: Ana Goršeta

Mentorica: Prof.dr.sc. Ljiljana Mikšaj-Todorović

Program/modul: Socijalna pedagogija/Djeca i mladi

Sažetak rada

Cilj diplomskog rada je kreirati tri instrumenta za procjenu rizičnosti za nestanak osobe s obzirom na tri dobne skupine u koje spadaju djeca i mladi, odrasli, te stariji od 60 godina. Područje nestalih osoba relativno je neistraženo i dostupno je svega nekoliko relevantnih članaka koji donose podatke o karakteristikama nestalih osoba. Pronađeni rezultati stranih istraživanja uspoređeni su s domaćim istraživanjem koje je 2016. godine provedeno u sklopu projekta „Utvrđivanje strukture povezanosti događaja nestanka osoba i policijskog postupanja, traganja i preventivnih postupaka“ Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta koji je sufinanciran od strane Sveučilišta u Zagrebu, voditeljica projekta Ljiljana Mikšaj-Todorović. Na temelju rezultata istraživanja derivirane su najznačajnije varijable za kreiranje upitnika čiji su prijedlozi izrađeni.

Ključne riječi: nestala osoba, procjena rizika

Master's thesis title: Assessment of the risk of disappearance of persons in the territory of the Republic of Croatia

Student: Ana Goršeta

Mentor: Ljiljana Mikšaj-Todorović, PhD

Program/module: Social Pedagogy/Children and Youth

Summary

The goal of the graduate thesis is to create three risk assessment instruments for the disappearance of a person considering three age groups that include children and young adults, adults and older than 60 years. The area of missing persons is relatively unexplored and only a few relevant articles are available that provide data on the characteristics of missing persons. The findings of foreign research have been compared with the domestic research carried out in 2016 in the framework of the project „Determining the Structure of Connections of Events of Loss of Person and Police Treatment, Search and Preventive Procedures“ of the Faculty of Education and Rehabilitation co-financed by the University of Zagreb, Project Manager Ljiljana Mikšaj-Todorović. Based on the results of the research, the most significant variables were generated for creating a questionnaire whose suggestions were made.

Keywords: missing people, risk assessment

1 UVOD

Na području nestalih osoba nema mnogo istraživanja osim donekle zamjetni broj istraživanja prisutan u Australiji, Velikoj Britaniji i Hrvatskoj koji obrađuju podatke prikupljene o nestalim osobama. Proučavajući literaturu vidljivo je da svaka zemlja na stručnoj ili intuitivnoj razini radi svoje procjene i metode kojima pristupa nestalima. Kao primjer se navode priručnik koji je izdala škotska policija za svoje policijske službenike pod nazivom SOP (Standard operating procedure) koje je izdala 2015. godine, te vodič koji je izdan u UK-u pod nazivom Priručnik o postupanju s nestalim osobama koji je izdan 2002. godine. U navedenim primjerima istaknuto je da je potrebno odrediti varijable koje bi ukazivale na najrizičnija obilježja nestalih osoba s naglaskom na pomoć prilikom traganja za nestalom osobom. Ono što se nameće kao nedostatak je nepostojanje instrumenta koji bi ukazivao na rizike za nestanak osoba.

Marković (2011.) navodi kako broj nestalih u nekoj zemlji ovisi o veličini zemlje, broju stanovnika, tradiciji i kulturi građana, te ističe da u Hrvatskoj nema instrumentarija koji bi mogao poslužiti kao pomoć u ocjenjivanju stupnja rizika kod zaprimanja prijave o nestaloj osobi. Jedan takav instrument izrađen je u UK gdje, prema podacima NCA, svake dvije minute nestane jedna osoba (Newiss, 2005.).

Ovaj rad ima za cilj konstruirati upitnik koji ima preventivnu svrhu, a procjenjuje rizik za nestanak osobe. Ovakav upitnik mogao bi skrenuti pozornost institucijama i službama, ali i roditeljima, srodnicima i drugim zainteresiranim, da temeljem određenih informacija reagiraju u smislu sprečavanja nestanka osobe ukoliko ona spada u rizičnu skupinu. Na temelju podataka koji su prikupljeni i obrađeni provjerit će se (1) frekventnost na pojedinim česticama koje se odnose na nestale osobe, te (2) rezultati domaćih i stranih istraživanja čijom će se obradom i usporedbom utvrditi postoji li stabilnost u karakteristikama, te ukoliko postoji pronaći će se područje razlikovanja te utvrditi specifičnost s obzirom na zemlje i na temelju navedenog donijet će se određeni zaključci o tome koje čestice se pojavljuju kao najznačajniji prediktori da je osoba u riziku za nestanak. Instrument se izrađuje kao preventivni alat koji će ciljati najugroženije pojedince u društvu i najveće rizike koji su povezani s nestancima osoba. Dodatna svrha takvog upitnika sastojala bi se i u pomoći policiji da prilikom prikupljanja prvih informacija o nestaloj osobi obrati pozornost upravo na predložene varijable.

Na području Republike Hrvatske, prateći statističke podatke kroz godine, što je vidljivo iz tablice 1, uočava se da se broj prijavljenih nestanaka povećava. Upravo navedeno konstantno povećanje broja nestalih osoba razlog je zašto je bitno utvrditi koji su najznačajniji rizici koji doprinose nestanku osobe u čemu bi ovaj instrument trebao služiti kao jednostavan i iskoristiv alat za daljnje planiranja i konstruiranje preventivnih programa.

Tablica 1.

Godina	Broj nestalih	Bazni indeks	Verižni indeks
2000	1.247	100,00	
2001	1.253	100,98	100,48
2002	1.406	112,75	112,21
2003	1.639	131,44	116,57
2004	1.559	125,02	95,12
2005	1.619	129,83	103,85
2006	1.702	136,49	105,13
2007	1.771	142,02	104,05
2008	1.753	140,58	98,98
2009	1.733	138,97	98,86
2010	1.704	136,65	98,33
2011	1.774	142,26	104,11
2012	1.928	154,61	108,68
2013	2.192	175,78	113,69
2014	2.653	212,75	121,03
2015	2.602	208,66	98,08

(Broj prijavljenih nestalih osoba u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2000. – 2015. godine sa izračunom baznog i verižnog indeksa. (Izvor: Statistika MUP-a RH))

Ovaj rad će pobrojati i usporediti postojeće definicije nestanka i nestale osobe koje su uglavnom prihvaćene, te će dati pregled klasifikacija nestalih osoba prihvaćenih u literaturi s obzirom na osobne karakteristike, okolnosti nestanka i motive. Prikazat će rezultate domaćih i stranih istraživanja o nestalim osobama, te će ponuditi tri upitnika koja će implicirati najznačajnije rizike koji mogu biti značajni za nestanak osobe s obzirom na dobnu skupinu za koje su se pojedini rizici pokazali najznačajniji.

2 DEFINIRANJE POJMOVA NESTANAK I NESTALA OSOBA

Tema ovog rada neistraženo je područje i od ključne je važnosti da se pozabavi definiranjem pojma nestala osoba i povrh toga pojmom nestati.

U namjeri da se određeni pojam definira potrebno je krenuti od nekih ključnih pitanja na koja se traži odgovor. Kod definiranja nestale osobe i nestanka potrebno je odgovoriti na pitanja što znači “nestati”, i tko je nestala osoba. Ta pitanja postavljaju i na ista odgovaraju Biehal i suradnici (2003.) s ciljem da postavi najprimjereniju definiciju nestale osobe. Ono kako su oni objasnili i postavili temelje za definiciju nestale osobe navodi se i prihvaća kao najdosljednija definicija i u ovom radu.

1) Što znači “nestati”?

Fenomen nestanka nije lako definirati. Na prvu se čini da je to pitanje namjere, je li osoba željela “nestati”, radi li se o namjernom prekidu kontakta s bitnim osobama iz okoline. Ovakva definicija ne uključuje onda osobe koje su bez svoje volje i pristanka maknute iz svog okruženja. U ovim slučajevima govori se o aktivnosti koju je poduzela neka druga osoba ili pak o nesreći koju je osoba doživjela. Nadalje, u ovu kategoriju uključene su osobe koje su nestale pod utjecajem nekih stanja kao što je demencija ili psihička oboljenja koja smanjuju mogućnost racionalnog prosuđivanja osoba koje su oboljela.

2) Tko je nestala osoba?

Drugo pitanje koje se postavlja je tko je nestala osoba, je li nestala osoba isti pojam i ima isto značenje za sve aktere koji su uključeni u slučaj. Osobe koje su vlastitom odlukom napustile svoje okruženje i prekinule kontakte s osobama iz svog okruženja sebe ne smatraju nestalim osobama, dok ih osobe koje su ostale smatraju nestalima i ulažu sve napore da ih pronađu.

Iz toga slijedi definicija nestale osobe. Nestala osoba je osoba čiji je kontakt prekinut bez obzira na razlog prekida istog i bez obzira na to tko osobu percipira kao nestalu. Na temelju navedenog nudi se konceptualizacija koja prikazuje kontinuum “nestalih” od namjernog prekida kontakta do nenamjernog, neželjenog prekida kontakta s okolinom.

Nadalje, na strani kontinuuma na kojem je namjerni prekid kontakta s okolinom nalaze se slučajevi gdje osoba planira i želi otići bez da informira važne osobe iz okoline o tome, slučajevi gdje osoba prekida kontakt zbog obiteljskih problema i situacije u kojoj se našla, a vidi je kao bezizlaznu, te uslijed mentalnih problema. Kategorija na suprotnom kraju kontinuuma, ali ne posljednja na kontinuumu, je nenamjerni nestanak. Na ovom kraju nalaze se slučajevi gdje osoba nije imala nikakvu namjeru prekinuti kontakt s okolinom. Tu su uključene ranjive skupine koje su bez vlastite aktivnosti izdvojene iz svog okruženja kao što su ljudi koji su se izgubili ili su žrtve nečijeg napada ili nesreće koju su doživjeli, te djeca koja su se izgubila.

Posljednja kategorija na kontinuumu je “nasilni” nestanak. Osoba je prisiljena i uklonjena iz svoje okoline upotrebom sile. U tu kategoriju spadaju osobe koje su žrtve kriminalnih aktivnosti, ali i djeca koja su oteta od jednog od roditelja bez znanja i pristanka drugog roditelja.

Zajedničko za sve navedene kategorije je da je nestala osoba ona koju tako kvalificiraju osobe iz okoline s kojima je prekinut kontakt bez obzira kako “nestala” osoba sebe vidi i na kojem je kraju kontinuuma.

U skupini nestalih osoba uključene su i osobe koje su prekinule kontakt s okolinom pod visoko rizičnim okolnostima, ali nitko nije prijavio nestanak i iste nisu zabilježene kao nestale. .

Definicija nestale osobe koju nudi “The association of chief police officers” (ACPO, 2015) je da se nestalom osobom smatra svatko čije je boravište nepoznato, bez obzira na okolnosti nestanka dok se ne locira gdje je osoba i da nije u riziku.

Payn (1995, prema Stevenson 2013.) definira nestanke kao socijalnu situaciju u kojoj je osoba odsutna iz svoje okoline u kojoj ostvaruje socijalne i osobne kontakte i odnose do te mjere da osobe koje su uključene u mrežu odnosa koje nestala osoba ostvaruje primjećuju odsustvo koje nije karakteristično za tu osobu i s obzirom na očekivanja od iste u ispunjavanju društvenih odgovornosti, što je dovelo do situacije da članovi mreže koje je osoba imala osjećaju odgovornost da traže osobu i da uključe nadležne službe kako bi osobu kategorizirale kao nestalu i pokrenule potragu za istom.

Tehnička definicija nestalih osoba koju predlaže ACPO (2005; prema Stevenson 2013.) je da je nestala osoba svaka osoba čije boravište nije poznato bez obzira na okolnosti. Nestalima će se smatrati dok ih se ne locira i ne utvrdi njihova dobrobit ili dok se na drugi način ne utvrdi gdje je osoba. ACPO 2013. godine (prema Stevenson 2013) revidira definiciju na način da se uključuje razlika osoba koje su prijavljene kao nestale s obzirom na okolnosti nestanka. Navedena nova definicija razlikuje:

- a) Nestale osobe- svaka osoba čije boravište ne može biti utvrđeno i gdje su okolnosti nestanka neuobičajene za osobu i izvan konteksta života osobe, što pretpostavlja da je osoba žrtva neke kriminalne aktivnosti ili da je u opasnosti za vlastitu dobrobit.
- b) Odsutna osoba- osoba koja se ne nalazi na mjestu gdje je trebala biti.

Nestala osoba, kako je propisano u standardiziranim operativnim procedurama koje su postavljene u svrhu unapređenja postupanja policijskih službenika u škotskoj policiji od strane Nacionalne jedinice za nestale osobe (SOP, 2015) je svaka osoba čije boravište nije poznato i zadovoljen je još jedan od uvjeta:

1. Okolnosti gubitka informacija o osobi su neuobičajene za tu osobu
2. Kontekst nalaže da je izvjesno da je osoba subjekt u nekoj kriminalnoj aktivnosti
3. Izvjesno je da je osoba u opasnosti ili da je ista opasna za okolinu

Nestala osoba, prema definiciji Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske (www.nestali.hr), je osoba koja se udaljila iz svog uobičajenog okruženja (mjesto prebivališta ili boravišta) protivno svojoj volji ili u skladu sa svojom voljom, kada s obzirom na njene

uobičajene životne navike, ponašanje, socijalne kontakte, profesionalne aktivnosti to nije uobičajeno. U sklopu navedenog ministarstva osnovana je Nacionalna evidencija nestalih osoba (www.nestali.hr). U Hrvatskoj, prema podacima navedene evidencije, s datumom 08.09.2017. ima 2572 nestalih osoba.

Ranije navedene definicije su slične i poklapaju se, iz čega se može zaključiti da je pitanje nestalih osoba relativno jasno definirano i da se na međunarodnoj razini na tu temu zna što je predmet diskusije.

3 KLASIFIKACIJE NESTALIH OSOBA PREMA OBILJEŽJIMA, MOTIVIMA I OKOLNOSTIMA NESTANKA

S obzirom na to da se definicije poklapaju korak dalje je da se da pregled klasifikacija nestalih osoba i nestanaka, a u ovom radu od posebnog su interesa klasifikacije s obzirom na vrste, uvjete, motive i okolnosti nestanka. Upravo na tragu toga nameće se potreba da se nestale osobe klasificira s obzirom na osobne karakteristike, motive i okolnosti nestanka.

U klasificiranju je potrebno krenuti od vrste nestanka, odnosno od točke gdje je osoba prekinula odnos s okolinom. U svom radu hrvatska policija (www.nestali.hr) se najučestalije susreće sa slijedećim kategorijama nestanaka:

- bijeg ili udaljenje iz odgojne ustanove (primjerice dom za odgoj djece),
- bijeg ili udaljenje iz zdravstvene ustanove (primjerice psihijatrijske ustanove),
- odlazak od doma s ciljem izvršenja samoubojstva,
- odlazak od doma uslijed demencije ili drugog duševnog oboljenja,
- nesreće kod planinarenja, ronjenja, ribarenja, speleoloških pothvata,
- bijeg ili udaljenje iz roditeljskog doma,
- odlazak od doma s ciljem skitnje,
- nestanak osobe kao posljedica kaznenog djela i
- nestanci punoljetnih osoba koje dobrovoljno prekidaju veze s obitelji i cjelokupnim dotadašnjim životom (stvaraju „novi život“).

Kako bi se uslijed mnogih raznovrsnih slučajeva prijavljenih nestalih osoba uspostavio neki obrazac koji će biti početna točka za daljnje aktivnosti vodič za policijske službenike koji je izdan u UK-u pod naslovom “Guidance on the management, investigation and recording of missing person”, ACPO (2005), predlaže kategorizaciju nestalih osoba s obzirom na uvijete u kojima je kontakt s okolinom izgubljen:

- a) Nestalu osobu
- b) Osobu za kojom je raspisana tjeratica, gdje takve osobe izbjivaju sa svog boravišta i svojevolumno se skrivaju. U slučaju takve osobe njih se ne klasificira kao nestale osobe nego kao osobe u bijegu. Iznimka u klasifikaciji je slučaj kada postoji opravdana sumnja da je osoba u opasnosti ili zbog vlastitih ponašanja ili zbog neke treće osobe koja ju ugrožava.
- c) Tražitelji azila i izbjeglice gdje se slučaj kada je prijavljen nestanak osobe koja je u zemlji ilegalno razmatra na temelju okolnosti nestanka osobe, te pretpostavljenog rizika za tu osobu i od te osobe.
- d) Osobe s kojima je izgubljen kontakt od strane rodbine koja dolazi sa zahtjevom da se locira njen rođak s kojim se ne održava kontakt. Takvu osobu se ne svrstava među nestale osobe nego se prijavitelje usmjerava se na druge službe koje su nadležne za isto kao što su internet servisi. Prije nego se osobu usmjeri prema drugim službama provodi se procjena okolnosti nestanka i procjena rizika.
- e) Strah za dobrobit je kategorija u kojoj se kod procjene rizika i okolnosti pokaže da postoji visoka razina rizika da je osoba nestala osoba, bez obzira na kategoriju u koju je slučaj svrstan postupa se u skladu s protokolom o nestalim osobama.
- f) Neovlaštena odsutnost poznata je kategorija u ACPO (2005; prema SOP 2015) koja razlikuje brojne slučajeve nepoznatog boravišta neke osobe. Kategorija je kreirana, no u praksi se pokazalo da navedena nije prikladna. Slučajevi kada je ova kategorija bila iskoristiva bili su samo slučajevi gdje osoba koja je u nekom obliku skrbi te je napustila skrb bez odobrenja. U takvim slučajevima protokol lociranja i pronalaska osobe je drugačiji.
- g) Bjegovi maloljetnika gdje spadaju djeca i mladi do osamnaeste godine života koji su napustili svoj dom ili mjesto gdje su bili smješteni ili čije je trenutno boravište nepoznato.

h) Prioritetni slučajevi su oni koji obilježeni nekim čimbenikom koji ukazuje na iznimno visok stupanj rizika. Unutar velikog broja prijava nestalih osoba godišnje potrebno je da se slučajevi razvrstaju prema prioritetu što je prvi korak prilikom prikupljanja informacija. Prilikom takvog klasificiranja slučajeva potrebno je biti vrlo oprezan i pomno ispitati sve ključne čimbenike koji utječu na procjenu rizika i vezano s time na određivanje prioriteta slučaja. S obzirom na procjenu odlučuje se o daljnjim radnjama i postupcima, te se dodjeljuje nadležnost za slučaj. Slučajevi koji su uvijek visoko prioritetni su slučajevi prijave nestanka djeteta.

Kategorizacija nestalih osoba je bitna kako bi se omogućila procjena rizika nestanka i olakšalo planiranje istražnih radnji i aktivnosti. Na temelju navedenog odabiru se drugačiji postupci traganja za osobama koje su nestale pod okolnostima koje nisu sami odabrali od postupaka koji će se poduzeti u slučaju nestanka osobe kao vlastitog izbora.

Payne (1995; prema Stevenson 2013) predlaže tipologiju nestalih osoba, koja se temelji na razlogu prekida kontakta s okolinom, prema kojoj se nestale osobe dijeli na:

- 1) osobe koje su pobjegle,
- 2) osobe koje su izbačene od strane drugih u svom okruženju,
- 3) osobe koje su prisiljene da napuste svoje okruženje,
- 4) osobe koje su izgubile kontakt s okolinom
- 5) osobe kojima je kontakt s okolinom oduzet.

S obzirom na isti kriterij razlikovanja nalazimo podjelu nestalih kreiranu od strane PoISA, Police search advisor (SOP, 2015), s ciljem unapređenja procedure postupanja prilikom zaprimanja prijave o nestanku osobe, kao primarni korak prije daljnjih istražnih radnji.

Škotska policija, PoISA, (SOP, 2015) u svojim procedurama navodi kako se osobe koje su nestale može podijeliti u četiri kategorije:

- 1) Izgubljena osoba koja je trenutačno dezorijentirana i željela bi biti nađena i vraćena u svoju okolinu

- 2) Nestala osoba uslijed nezgode, nesreće ili oboljenja- osoba nije u svom okruženju jer se nije u mogućnosti vratiti zbog okolnosti u kojima se našla kao žrtva ozljede, nesreće ili nekog oboljenja što je uslijedilo iznenada
- 3) Nestala osoba koja je vlastitom voljom napustila svoju okolinu- osoba ima pod kontrolom svoje ponašanje i svoje odluke radi svjesno, te je njen nestanak njena odluka, u ovu kategoriju uključene su i osobe koje su svojevrijem napustile okolinu, ali spadaju u ranjive skupine po nekom od kriterija
- 4) Nestale osobe za čiji je nestanak odgovorna druga osoba/osobe- osoba je izdvojena iz svog okruženja bez svoje volje, protivno svojoj volji.

Osim prema kriteriju koji nam govori o vrsti nestanka bitna je klasifikacija koja se temelji na ispitivanju motiva nestanka gdje je naglasak na ponašanju prije nestanka, na funkcionalnoj analizi, te na bihevioralnoj teoriji konzistencije. Bihevioralna konzistencija omogućuje predviđanje životnog stila na temelju postavljenog hipotetskog modela ponašanja (Markuš, 2011.)

Verhoeven i suradnici (2000; prema Biehl, 2003) klasificiraju nestale osobe u skupine s obzirom na pretpostavljene motive nestanka:

1. Skupina: osobe koje nisu svojevrijem napustile svoje okruženje
 - 1.1. napuštene i ostavljene od osoba koje se skrbe za njih,
 - 1.2. koje su žrtve trgovine ljudima,
 - 1.3. koje su se pridružile nekoj sektu i posljedica toga je skrivanje njihova identiteta ili
 - 1.4. su žrtva zločina.
2. skupina: su osobe koje su nestale vlastitom odlukom i akcijom koje poduzimaju.
 - 2.1. maloljetnici koji bježe od kuće,
 - 2.2. odrasli koji odlaze s namjerom da započnu novi život ili
 - 2.3. odrasle osobe koje odlaze s namjerom da počine samoubojstvo.
3. skupina: osobe koje nestaju pod utjecajem određenih okolnosti
 - 3.1. demencija, amnezija
 - 3.2. fizička ozljeda
 - 3.3. osobe koje su se izgubile.

4. skupina: skupina u najvećem riziku za “nestati”

4.1. beskućnici

4.2. bivši zatvorenici

4.3. osobe s povijesti psihijatrijskog liječenja

4.4. ovisnici o alkoholu i drogama.

Biehal (2003) povezano s ranijom podjelom ističe najučestalije motive i uzroke nestanka osoba koje su vlastitom odlukom i svjesno prekinule kontakt sa svojom okolinom:

1. odluka o prekidu komunikacije s članovima obitelji, prekid odnosa s obitelji (ukoliko u zajednici nije prihvatljivo da se partneri razvode i da javno započnu novi i odvojeni život pod pritiskom okoline I kulturoloških pravila osobe se odlučuju na novi život tako na ovaj način)
2. bijeg uslijed nemogućnosti nošenja sa stresom dovodi osobu do odluke da nestane, prekine sve odnose i komunikaciju sa svojom okolinom i na taj način nađe olakšanje
3. samoubojstvo i mentalno zdravlje
4. gubitak kontakta

Razlozi nestanka osoba koje nisu vlastitom odlukom prekinule kontakt sa svojom okolinom (Biehal, 2003.):

1. starija životne dob, 60 godina i stariji,
2. demencija
3. mentalna oboljenja

Nadalje, Biehal (2003) navodi da se u istraživanju koje je provedeno na području UK o razlozima zašto ljudi nestaju, na temelju dobivenih rezultata vida da su najčešći razlozi nemogućnost prilagodbe na novu životnu situaciju, povijest kroničnih oboljenja, životne krize (obiteljski problemi, financijski problemi, zdravstveni problem).

4 PRIKAZ ISTRAŽIVANJA

Slijedi prikaz istraživanja čiji rezultati omogućuju deriviranje najznačajnijih varijabli za kreiranje upitnika koji je predmetom ovog rada.

Pregledom literature nameće se zaključak da je potrebno konstruirati tri različita upitnika za tri dobne skupine jer na to navode rezultati istraživanja koja su provedena na području nestalih osoba. Dobne skupine koje su identificirane s obzirom na određene specifičnosti su djeca i mladi do 20 godina, odrasli od 20 do 60 godina, te treća skupina stariji od 60 godina.

Što se tiče karakteristika nestalih osoba u UK, National Policing Improvement Agency (prema Stevenom 2013.), iznosi da je podjednak broj nestalih osoba muških i ženskih, a dvije trećine prijava odnosi se na djecu, mlađe od 18 godina, gdje je u toj skupini najviše prijavljenih u dobnoj granici od 15 do 17 godina. Najzastupljenija kategorija prema Biehal (2003.) u skupini prijavljenih nestanaka s obzirom na dob je populacija u dobi od 13 do 17 godina. U kategoriji djece i maloljetnika prosječna dob kada je najviše prijavljenih nestanaka je dob od 13 godina. Kod odraslih osoba najučestalija se pokazala dob do 24 do 30 godina. Hirschel i Lab (1988; prema Bricknell i Renshaw, 2016) navode da je konstanta nestanaka mlađih osoba od 18 godina između 40% i 60% što tu dobnu kategoriju ističe kao kategoriju u najvećem riziku. Sukladno navedenim podacima, Shaley Greene i Hayden (2014), ističu kao kritičnu dobnu skupinu za nestanke djecu i mlade do 18 godina sa 79,2% udjela u broju nestalih, a slijedi ih skupina osoba koje imaju između 31 i 50 godina (10,80%). U istraživanju na podacima državnih agencija u UK-u 2011. godine Parkins i Roberts (2011) navode kako je stabilan broj djece do 16 godina, gdje prikazuju tri vremenske točke, 2004, 2005, i 2011. godinu gdje je broj prijavljenih nestanaka navedene dobne skupine približno 10%. Handerson i Handerson (1998, prema Handerson i Handerson 1999) iznose podatke prema kojima je nestalih mlađih od 18 godina 55%. Unutar te skupine kao najistaknutija kohorta pojavljuje se u rasponu godina od 13 do 16 sa 76% udjela. Stabilnost tih podataka potvrđuje ranije istraživanje gdje Handerson, Handerson i Kiernan (2000) kao o najzastupljenijoj skupini govore o skupini u rasponu od 11 do 17 godina s udjelom od 62%. Bricknell i Renshaw (2016) potvrđuju podatak o najzastupljenijoj skupini prema godinama, gdje je 58% nestalih mlađih od 18 godina. Hirschel i Lab (1988; prema Biehl, 2003), navode razliku nestalih osoba s obzirom na dob gdje u skupini nestalih osoba koje su se

vratile u roku tjedan dana u usporedbi odraslih osoba i maloljetnika, maloljetne osobe kraće ostaju u status nestalih. Butorac, Šuperina i Miškaj-Todorović (2015) ističu kako je 18% nestalih na području Grada Zagreba u razdoblju od 2008. godine do 2010. godine starijih od 60 godina. Iz toga razloga se navodi kako bi se osobe te životne dobi trebalo uvrstiti u rizičnu skupinu za nestanke, što ističu Koester i Stooksbury (1992; prema Butorac, Šuperina i Miškaj-Todorović, 2015) navodeći kako postoji opravdana sumnja da je u toj dobnoj skupini u slučaju nestanka osobama život ugrožen zbog visoke mogućnosti da osobe podlegnu ozbiljnim ozljedama, pothlađivanju, te zdravstvenim komplikacijama uslijed ne uzimanja medikamentozne terapije koja im je propisana. U Republici Hrvatskoj, prema posljednjem istraživanju, 62,6% nestalih je odraslih, s time da je u tome 9,1% starijih od 70 godina. Maloljetnika ima 27,2%, djece (prema hrvatskim zakonima do 14 godina) ima 10,2%, a onih koji su mlađi od 10 godina 0,8%. Autori u svrhu usporedbe navode podatke koje su istaknuli Parr i Fyfe (2012) o tome da prema podacima za UK i USA mladi sačinjavaju između dvije trećine i četiri petine svih prijavljenih slučajeva.

S obzirom na spol iz cjelokupne baze podataka NMPH (prema Biehl, 2003.) vidljivo je da su, u UK-u muškarci zastupljeniji među nestalim osobama sa 63% udjela. Razlike se uočavaju s obzirom na dob. U kategoriji nestalih osoba u dobi od 24 godine i stariji zastupljeniji su muškarci sa udjelom od 73%, dok je u kategoriji nestalih osoba u dobi od 13 do 17 godina zastupljenost žena 72%. Podacima koji su prikupljeni 2011. godine, Perkins i Roberts (2011) potvrđuju navedeno gdje ističu da je muških osoba 65%. Shaley Greene i Hayden (2014) ističu kako nema značajne razlike prema spolu gdje je prema podacima istraživanja 49,2% ženskih osoba i 50,8% muških osoba prijavljeno kao nestali. Butorac, Šuperina i Miškaj-Todorović (2016) iznose podatak da u Hrvatskoj zastupljeniji muški spol kod nestalih osoba sa 59,8% (1029 osoba), a da je žena 40,2% (693 osobe).

4.1 Rezultati istraživanja kao osnova za konstruiranje upitnika za djecu

Nestanak djece i mladih prilikom prijave nestanka kategorizira se u skupinu visokorizičnih nestanaka. Visoki rizik za djecu i mladih temelji se na tome što s obzirom na socioemocionalni razvoj nisu u mogućnosti sami voditi brigu o sebi i s obzirom na nedostatak životnog iskustva

bitno je da budu pod vodstvom starijih osoba. Kako navodi Odošić (2007) istraživanja koja su se bavila mladima stavljaju u središte pozornosti jasan fenomen: »između kraja adolescencije i ulaska u život odraslih nastaje jedna nova životna faza, najčešće nazvana postadolescencijom« . Ti mladi nisu više adolescenti jer su postigli fizičku zrelost. Nisu ni odrasli jer nisu preuzeli odgovornost u društvu. Stoga ih se može definirati s »ne više« i »ne još«. Upravo u tom periodu mladi su najugroženiji i najrizičniji za mnoga rizična ponašanja, pa tako i za nestanke. Istraživanje koje je provedeno u Hrvatskoj (Butorac, Mikšaj-Todorović, Žebec, 2016) navodi podatak kako je značajno da ova skupina samovoljno napušta dom. Djeca i mladih koji nestanu mete su da postanu žrtve i da budu viktimizirana za vrijeme dok su udaljena od svog životnog okruženja što je značajno i za daljnji tijek njihovog života. Istraživanja o nestalima koja su provedena shvatila su ozbiljnost te skupine što su istaknula i posvetila pozornost upravo njima. Ujedno pokazalo se, što je ranije u ovom radu i navedeno, kako je u cjelokupnom broju nestalih vrlo visok postotak upravo djece i mladih do 18 godina. Ono što je značajno za izradu upitnika koji će biti namijenjen za djecu i mlade su karakteristike te skupine u populaciji onih koji su zabilježeni kao nestali.

4.1.1 Mentalni i zdravstveni status

Handerson i Handerson (1998) iznose da je istraživanje pokazalo da 38% djece koja su nestala ima neku vrstu posebne potrebe, u koje je uključeno od astme i dijabetesa, do lošijeg mentalnog ili intelektualnog statusa. Značajno u tom istraživanju se pokazalo da se kod mladića prijavljivalo u 52% nešto od ranije navedenog, dok se kod djevojaka u značajno manjoj mjeri to prijavljivalo, sa samo 28%. Unutar tih 28% najistaknutije je bilo narušeno mentalno zdravlje i ekstremna razina emocionalnih poteškoća. Mentalno zdravlje, onako kako ga definira Svjetska zdravstvena organizacija (2013; prema Antolić i Novak, 2016), stanje je dobrobiti u kojem pojedinac ili pojedinka prepoznaje svoje vlastite sposobnosti, u mogućnosti je nositi se s normalnim životnim stresovima, može produktivno raditi te je u mogućnosti pridonositi zajednici u kojoj živi. Na temelju navedenog u upitnik će biti uključene čestice koje ispituju mentalno zdravlje i psihički status.

Butorac, Mikšaj-Todorović, Žebec (2016) u istraživanju koje je provedeno na podacima za Republiku Hrvatsku ističu kako se pokazalo značajno da upravo ta dobna skupina iskazuje antisocijalna ponašanja u vidu konzumacije psihoaktivnih tvari i alkohola. Čestice koje je potrebno uključiti u ovaj upitnik su čestice kojima se ispituje konzumacija psihoaktivnih tvari i alkohola.

4.1.2 Školovanje

Handerson i Handerson (2000) navode kako je unutar skupine mladih, koja je najistaknutija sa 62%, njih 60% uključeno u redovni školski sustav. Slične rezultate pokazuju i ranija istraživanja u kojima Handerson i Handerson (1999) iznose podatak da je u skupini mladih od 18 godina, a koji su prijavljeni kao nestali 88% imalo status učenika. Prema podacima hrvatskog istraživanja, Butorac, Mikšaj-Todorović, Žebec (2016) navode podatak da je u cjelokupnom uzorku 33,3% učenika ili studenata dok je 37,4% djeci i mladih u uzorku što implicira da je većina uključena u obrazovni sustav. Navedeni podaci ne sugeriraju da sama činjenica da je dijete ili mlada osoba uključena u školski sustav može biti zaštitni čimbenik i s obzirom na ranije navedenu česticu mentalno zdravlje, nameće se potreba da se u upitnik za djecu uvrsti i čestica koja ispituje integriranost u sustav i uspješno izvršavanje obaveza koje se nameću.

4.1.3 Recidivizam – višestruki nestanci

U rezultatima istraživanja koja navode Bricknell i Renshaw (2016) recidivizam je istaknut kao značajan prediktor za ponovni nestanak, s posebnim naglaskom na skupinu mladih u rasponu od 13 do 17 godina. Isto se pokazalo u rezultatima istraživanja koje su proveli Handerson i Handerson (1999) gdje je 38% nestalih mladih osoba već ranije zabilježeno kao nestali, s naglaskom na podatak da je 44% recidiviralo unutar vremenskog perioda između 18 i 24 mjeseca. Na temelju navedenog nameće se potreba da se u upitnik uvrsti čestica koja ispituje je li osoba prvi put nestala ili je već prije bila zabilježena kao nestala. Iz navedenog se nameće da čestica koja ispituje je li osoba ranije zabilježena kao nestala bude uvrštena u upitnik.

4.1.4 Mjesto gdje je osoba posljednji put viđena

Handerson i Handerson (1999) navode kako je najučestalije u slučajevima prijavljenih nestalih osoba mjesto gdje su posljednji put viđeni njihov dom, s naglaskom na skupinu djece i mladih s udjelom od 60%, te u toj skupini slijedi škola ili put do škole s 23%. Handerson, Handerson i Kiernan (2000) navode kako je značajan podatak da je unutar cjelokupnog broja nestalih osoba njih 78% nestalo na području velikih gradova i metropola.

4.1.5 Motivi i razlozi za nestanak

Handerson i Handerson (1999) kao najznačajniji razlog nestanka djece i mladih ističu mladenački bunt i želju za slobodom (30%), gdje se isti rezultati uspoređuju s pretpostavljenim razlozima nestanka gdje se najviše pozornosti pridaje zlostavljanju i strahu od zlostavljanja sa 15,7%, što se pokazuje kao pogrešno jer je taj razlog zastupljen s 1,8%. O mladenačkom buntu i potrebi za slobodom govori i domaće istraživanje u kojem Butorac, Mikšaj-Todorović, Žebec (2016) navode kako su upravo za ovu skupinu, djeca i mladi do 20 godina, tipični razlozi i motivi za nestanak mladenački bunt koji se pokazao u 9,1% slučajeva na cjelokupnom uzorku, sklonost avanturizmu koja se potvrdila u 10,04% ispitanih slučajeva, te sklonost skitnji. S obzirom na rezultate u upitnik je nužno uvrstiti upravo čestice koje to ispituju. Mladenački bunt karakterističan je za osobe u pubertetskom razdoblju. Očituje se kroz negiranje autoriteta, nepoštivanje autoriteta, prkošenje, borbi za vlastitu autonomiju. Nadalje, kao značajno iz istraživanja Butorac, Mikšaj-Todorović, Žebec (2016) pokazalo se da je 15,8% slučajeva izvijestilo o lošoj i nedostatnoj komunikaciji u obitelji. Upravo na temelju tog podatka čestica koja ispituje odnose u obitelji, s naglaskom na komunikaciju, biti će svrstana u upitnik.

4.1.6 Boravak u instituciji

Prema istraživanju Shaley Green i Hayden (2014) pokazalo se da je 99% djece i mladih koji su prijavljeni kao nestalih nestalo iz nekog od oblika institucionalne skrbi. U istraživanju za Hrvatsku Butorac, Mikšaj-Todorović, Žebec (2016) navode da je Doma za djecu i mladež prijavitelj nestanka u 17,6% slučajeva na cjelokupnom uzorku, što se vidno povećava u slučaju kada se u obzir uzme subskupina djece što nameće potrebu da se u upitnik uvrsti i čestica koja ispituje je li dijete u nekom od oblika institucionalnog smještaja.

4.2 Rezultati istraživanja kao osnova za konstrukciju upitnika za odrasle

U skupinu odraslih osoba svrstane su osobe od 21 godine do 60 godina. Ovu dobnu kategoriju karakterizira izgradnja privatnog i poslovnog života. U ovom periodu života osobe imaju najviše odgovornosti prema sebi i prema društvu i očekivanja od njih su najveća.

4.2.1 Zdravstveni status

Hirschel i Lab (1988; prema Biehl, 2003), u potrazi za zajedničkim karakteristikama odraslih nestalih osoba, ističu mentalnu bolest ili osobe sa sniženim sposobnostima. U domaćem istraživanju (Butorac, Mikšaj-Todorović, Žebec, 2016) prisustvo psihičkog poremećaja pojavljuje se u skoro 20% slučajeva. Iz navedenog se nameće da je za ovu skupinu potrebno u upitnik uvrstiti česticu koja ispituje mentalno i psihičko zdravlje. Nadalje, Hirschel i Lab (1988; prema Biehl, 2003) navode da istraživanja koja su provedena u Americi kao glavnu razliku između maloljetnih i odraslih osoba koje su nestale vide ovisnost o drogama ili o alkoholu kao karakteristiku odraslih. Biehl (2003) navodi kako je više od 22% osoba koje su prijavljene kao nestale imalo povijest depresije, a 9% mentalne probleme. Značajno za ove podatke je da su

osobe koje su izvještavale o depresiji kraće vrijeme bile u statusu nestale osobe, a kada su pronađene iskazuju o brojnim problemima s kojima su se suočavali za vrijeme dok su izbivale iz svoje okoline. Čestica koja ispituje pojavu depresije ili anksioznosti biti će također uvrštena u upitnik za odrasle, na temelju znanja o tome, kako navodi Filaković (2004) depresija najčešće dolazi u komorbiditetu s opsesivno- -kompulzivnim poremećajem, generaliziranim anksioznim poremećajem, paničnim poremećajem, socijalnom fobijom i posttraumatskim stresnim poremećajem, koji svi mijenjaju percepciju osobe koja je oboljela i snižava joj se lucidnost. Biehal, Mitchell i Wade (1988; prema Bricknell I Renshaw, 2016) navode kako 64% odraslih osoba koji su prijavljeni kao nestali patilo od nekog mentalnog oboljenja ili su se suočavali sa suicidalnim mislima.

U istraživanju u Hrvatskoj (Butorac, Mikšaj-Todorović, Žebec, 2016), kako je ranije u radu navedeno, pokazalo se kako je konzumacija psihoaktivnih tvari i alkohola karakterističnija za djecu i mlade, no smatra se potrebnim na temelju poznavanja utjecaja istog na ponašanje konzumenta, česticu koja to ispituje uvrstiti i u upitnik za odrasle.

4.2.2 Zaposlenje

Kako navodi Biehl (2003) većina nestalih osoba imala je problema u pronalasku i zadržavanju posla. Trećina osoba je bila nezaposlena ili je bila nesposobna za rad u trenutku nestanka, a polovica je u trenutku nestanka bila uključena u redovno školovanje ili je bila u stalnom radnom odnosu. U istraživanju [Butorac, Mikšaj-Todorović, Žebec \(2016\)](#) navode podatak da je među nestalima u statusu nezaposlene osobe bilo 30,1% odraslih osoba. To ističe nezaposlenih kao česticu koju je potrebno uvrstiti u upitnik.

4.2.3 Recidivizam- višestruki nestanci

Prema podacima koje Biehl (2003) navodi, 72% odraslih osoba koje su prijavljene kao nestale nisu imale povijest nestanak, a za 19 % je poznato da su prijavljivani tri ili više puta kao nestali.

U rezultatima istraživanja koja navode Bricknell i Renshaw (2016) recidivizam je istaknut kao značajan prediktor za ponovni nestanak. Iz navedenog će se u upitnik uvrstiti čestica koja ispituje je li osoba već ranije zabilježena kao nestala.

4.2.4 Boravak u instituciji

Shaley Greene i Hayden(2014) iznose podatak da je 58% nestali u UK-u nestalo iz domova za skrb u kojima su bili smješteni. U istraživanju u Hrvatskoj (Butorac, Mikšaj-Todorović, Žebec (2016)) u 15,7% prijavljenih slučajeva prijavitelj je bila Psihijatrijska bolnica što navodi na potrebu da se u upitnik uvrsti i čestica koja ispituje je li odrasla osoba smještena u neki od oblika institucionalne skrbi.

4.2.5 Motivi i razlozi nestanka

Biehal, Mitchell i Wade (2003; prema Bricknell i Renshaw, 2016) navode kako je 64% odraslih nestalih osoba kao razlog nestanka iskazalo obiteljske odnose koji su bili loši, financijske I druge životne stresore, te nasilje u obitelji. U upitnik će se na temelju navedenog uvrstiti čestica koja ispituje prisutstvo nekog većeg životnog stresora. Perkins i Roberts (2011), na podacima za UK u tri vremenske točke potvrđuju pretpostavku da je najistaknutiji razlog zbog kojeg ljudi nestaju utučenost (2011. godine zbog utučenosti je odabralo prekinuti kontakt s okolinom 457 osoba od 1271, 2005. godine 283 od 708, a 2004. godine 198 od 554). Navedeno će se uzeti kao podloga da se u upitnik uvrsti čestica koja ispituje utučenost. Prema Hrvatskom jezičnom portalu utučenost je stanje bezvoljnosti, potištenosti i bezizlaznosti (<http://hrvatski.enacademic.com>)

4.3 Rezultati istraživanja kao osnova za konstruiranje upitnika za starije osobe od 60 godina

Butorac, Šuperina i Mikšaj-Todorović (2015) ističu kako je 18% nestalih na području Grada Zagreba u razdoblju od 2008. godine do 2010. godine starijih od 60 godina. Iz toga razloga se navodi kako bi se osobe te životne dobi trebalo uvrstiti u rizičnu skupinu za nestanke, što ističu Koester i Stooksbury (1992; prema Butorac, Šuperina i Miškaj-Todorović, 2015) navodeći kako postoji opravdana sumnja da je u toj dobnoj skupini u slučaju nestanka osobama život ugrožen zbog visoke mogućnosti da osobe podlegnu ozbiljnim ozljedama, pothlađivanju, te zdravstvenim komplikacijama uslijed apstinencije od medikamentozne terapije koja im je propisana.

4.3.1 Zdravstveni status

Butorac, Šuperina i Miškaj-Todorović (2015) kao najistaknutiji razlog nestanka osoba starije životne dobi ističu upravo zdravstveni status. Rizik za nestanak multiplicira se uslijed bolesti koje su povezane s godinama, kao što su staračke demencije, Alzheimerova bolest, Parkinsonova bolest i ostala suženja svijesti do kojih dolazi. U istom istraživanju je navedeno da je uzrok nestanka u 49% slučajeva upravo bila demencija, koju slijedi s 19% neko psihičko oboljenje. U usporedbi s cjelokupnom populacijom osoba starijih od 60 godina autori nalaze kako je u cjelokupnoj populaciji pojavnost navedenog 0,8%, što podupire činjenicu da je upravo prisustvo demencije ili mentalnog poremećaja značajno za nestanak starije osobe. Alzheimerovu bolest kao najznačajniji razlog nestanka spominje i Koester (1998) koji iznosi podatak da je 16% nestali imalo tu dijagnozu. Alzheimerova bolest (www.Alzheimer.com) dovodi do poremećaja pamćenja, gubitka prostorne i vremenske orijentacije, te promjene osobnosti što oboljele svrstava u rizičnu skupinu za nestanke. Demencija je kronični, globalni, obično ireverzibilni gubitak kognicije (www.msd-prirucnici.placebo.hr). U upitnik za starije osobe od 60 godina biti će uvrštena čestica koja ispituje prisustvo te dijagnoze, te čestica koja ispituje prisustvo nekog psihičkog oboljenja.

4.3.2 Motivi i razlozi

Prema podacima koji su se pokazali značajnima u istraživanju u Hrvatskoj (Butorac, Mikšaj-Todorović, Žebec, 2016) najstarija dobna skupina ističe se prema određenim tipičnim motivima za nestanak. Ti motivi su bespomoćna situacija, kao što je gubitak djeteta, demencija i amnezija. Kao značajno za upitnik za tu dobnu kategoriju nameće se čestica koja ispituje situaciju u kojoj se osoba nalazi. Syrotuck (2012) kao glavne razloge nestanka navodi, nakon Alzheimerove bolesti i drugih psihičkih oboljenja, ističe orijentiranost na prošlost i precjenjivanje vlastitih mogućnosti. Da je najkarakterističniji razlog za nestanak starije osobe upravo demencija i Alzheimerova bolest potvrđuje i Quinet (2012) koji navodi kako 6 od 10 osoba s tim dijagnozama gubi vremensku i prostornu orijentaciju i počne lutati.

U Tablici 2. koja slijedi biti će prikazani razlozi i motivi nestanka osoba starijih od 60 godina iz kojih je jasno vidljiva frekventnost i pojavnost istog.

4.3.3 Recidivizam- višestruki nestanci

Handerson i Handerson (1999) navode kako je recidivizam vrlo visok u skupini nestalih osoba koje su starije od 60 godina gdje je 20% nestalih osoba imalo raniju povijest nestanka. Čestica koju je potrebno staviti u upitnik za starije osobe je čestica koja ispituje je li osoba već ranije bila prijavljivana kao nestala, što se nakon što je ranije dana definicija demencije i Alzheimerove bolesti samo nameće.

Gore navedeni rezultati temelje se na svega 7 dostupnih za ovu temu relevantnih istraživanja čija metodologija je ukratko prikazana u tekstu koji slijedi.

Biehal (2003) u suradnji NMPH, The National Missing Persons Helpline, koristi njihovu bazu podataka kako bi analizirao 1915 slučajeva koji su u trenutku provođenja istraživanja bili još

uvijek otvoreni ili su zaključeni u periodu od proteklih godinu dana na području UK. Cilj istraživanja bio je kreirati profil nestalih osoba. Rezultate istraživanja prezentira na način da iznosi podatke kategorizirane prema obilježjima dobi, spola, etničkog podrijetla, ekonomskog statusa, broja nestanaka pojedine osobe u kojima traži najznačajnije skupine. Shaley Greene i Hayden (2014), prikazuju rezultate istraživanja koje je provedeno na podacima iz COMPACT baze podataka koju je kreirala britanska policija od 2745 prijavljenih slučajeva u razdoblju od 2011. do 2012. godine. Perkins i Roberts (2011) koriste za istraživanje bazu podataka državnih agencija o nestalim osobama gdje uspoređuju tri vremenske točke (2011. godinu sa 1271 prijavljenim slučajem, 2005. godinu sa 708 slučajeva, te 2004. godinu sa 554 slučaja). Handerson i Handerson (1999) iznose podatke za 1997. godinu za Australiju gdje koriste podatke o 30000 prijavljenih nestanaka. Bricknell i Renshaw (2016) provode istraživanje koristeći bazu podataka NMPCC kreiranu od strane državnih službi i agencija u period od 2008. do 2015. godine koju sačinjava 305 268 prijavljenih slučajeva nestanaka na području Australije. Butorac, Šuperina i Mikšaj-Todorović (2015) koristeći uzorak od 170 osoba iz baze podataka Zagrebačke policije prikupljen u razdoblju od 2008. godine do 2010. Godine iznose podatke o karakteristikama nestalih osoba starije životne dobi, osobama starijim od 60 godina.

5 PRIJEDLOG INSTRUMENATA

U ovom poglavlju bit će dan prijedlog tri instrumenta koji se razlikuju s obzirom na dobnu skupinu, te poštuju razlike svake pojedine skupine koje su utvrđene temeljem rezultata istraživanja koja su provedena na području nestalih osoba.

Za djecu i mlade su najvažnije varijable avanturizam, sklonost skitnji, mladenački bunt, konzumiranje opojnih sredstava, konzumiranje alkohola.

Za skupinu odraslih najvažnije varijable su bračni status, zaposlenje, ekstremni životni stresori.

Za skupinu starijih osoba od 60 godina kao najznačajnije se pokazuje oboljenje od Alzheimerove bolesti, demencija, gubitak specijalne orijentacije, depresivna stanja i anksioznost.

Za sve tri skupine značajne varijable su narušeni odnosi i komunikacija u obitelji, smještaj u institucionalnoj skrbi, psihički i mentalni poremećaji, recidivizam u nestancima.

Izrađivani su različiti upitnici po dobi jer se pokazalo kako svaka od navedenih skupina ima specifične karakteristike gdje se ističu mladenački bunt i prkošenje kao specifične varijable koje odgovaraju samo skupini djece i mladih, dok je bespredmetno razgovarati o bračnom statusu za tu navedenu skupinu. Varijabla koja je najvažnije obilježje skupine starijih od 60 godina je prisustvo dijagnoze Alzheimerove bolesti koja uopće nije zastupljena u druge dvije kategorije. Pojedine čestice pokazale su se značajne za sve tri skupine, te su te uvrštene u sva tri upitnika. Primjer takvih varijabli je smještaj u nekom od oblika institucionalne skrbi ili pak recidivizam u nestancima.

5.1 Prijedlog instrumenta za skupinu djeca i mladi

1. Dob osobe
 1. 0-5
 2. 5-10
 3. 10-15
 4. 15-20

2. Spol djeteta/mlade osobe
 1. M
 2. Ž

3. Djeca/mlada osoba iskazuje mladenački bunt (negiranje/nepoštivanje autoriteta, prkošenje)
 1. DA
 2. NE

4. Dijete/mlada osoba ima sklonost skitanju
 1. DA
 2. NE

5. Dijete/mlada osoba iskazuje sklonost prema avanturizmu
 1. DA
 2. NE

6. Dijete/mlada osoba iskazuje sklonost prema avanturizmu
 3. DA
 4. NE

7. Dijete/mlada osoba iskazuje izraženu potrebu za slobodom i autonomijom
 1. DA
 2. NE

8. Dijete/mlada osoba konzumira alkohol
 1. DA
 2. NE

9. Dijete/mlada osoba konzumira psihoaktivne tvari
1. DA
 2. NE
10. Dijete/mlada osoba pokazuje naznake koje bi mogle voditi u mentalne poremećaje
1. DA
 2. NE
11. Dijete/mlada osoba iskazuje simptome ekstremne emocionalne nestabilnosti
1. DA
 2. NE
12. U obitelji je komunikacija izuzetno loša i nedostatna
1. DA
 2. NE
13. Dijete/mlada osoba loše je integrirana u školski sustav (iskazuje otpor prema školi, izbjegava školu..)
1. DA
 2. NE
14. Dijete/mlada osoba je u nekom obliku institucionalnog smještaja
1. DA
 2. NE
15. Dijete/mlada osoba je od strane policije ranije evidentirana kao nestala
1. DA
 2. NE

5.2 Prijedlog instrumenta za skupinu odrasle osobe

1. Dob osobe:
 1. 20-30
 2. 30-40
 3. 40-50
 4. 50-60
2. Spol osobe
 1. M
 2. Ž
3. Radni odnos
 1. DA
 2. NE
4. U braku
 1. DA
 2. NE
5. Osoba pokazuje znakove tjeskobe ili depresije
 1. DA
 2. NE
6. Osoba boluje od duševnih bolesti
 1. DA
 2. NE
7. Osoba boluje od psihičkog poremećaja
 1. DA
 2. NE
8. Osoba iskazuje neuobičajeno ponašanje (utučenost)
 1. DA
 2. NE
9. Osoba je doživjela značajni životni stres (financijski slom, nesreća)
 1. DA
 2. NE

10. Osoba je ovisnik o alkoholu

1. DA

2. NE

11. Osoba je ovisnik o opojnim sredstvima

1. DA

2. NE

12. Osoba je smještena u neki od oblika institucionalne skrbi

1. DA

2. NE

13. osoba je od strane policije ranije evidentirana kao nestala

1. DA

2. NE

5.3 Prijedlog instrumenta za skupinu osobe starije od 60 godina

1. Dob osobe
 1. 60-70
 2. 70-80
 3. Više od 80
2. Spol
 1. M
 2. Ž
3. Osoba živi sama
 1. DA
 2. NE
4. Osoba je smještena u neki od oblika institucionalne skrbi (starački dom)
 1. DA
 2. NE
5. Osoba je na dugotrajnom smještaju u bolnici
 1. DA
 2. NE
6. Komunikacija i odnosi u obitelji su nezadovoljavajući
 1. DA
 2. NE
7. Osoba ima dijagnozu demencije
 1. DA
 2. NE
8. Osoba ima dijagnozu Alzheimerove bolesti
 1. DA
 2. NE
9. Osoba iskazuje izražene znakove anksioznosti
 1. DA
 2. NE

10. Osoba iskazuje znakove depresije

1. DA

2. NE

11. Osoba pati od gubitka spacijalne orijentacije

1. DA

2. NE

12. Osoba je preživjela značajan životni stres

1. DA

2. NE

13. osoba je od strane policije ranije evidentirana kao nestala

1. DA

2. NE

6 ZAKLJUČAK

Cilj ovog rada bio je identificirati specifičnosti nestalih s obzirom na dob kako bi se izradili prijedlozi tri upitnika čije varijable ispituju rizik osobe da nestane. Upitnici sadrže čestice koje mjere karakteristike koje su se na temelju istraživanja pokazale kao značajne na uzorku nestalih osoba. Upitnici imaju preventivnu svrhu, te služe kao indikator da je osoba potencijalno u riziku da nestane. Upravo ta svrha upitnika daje im mogućnost široke upotrebe. Upitnici su kratki i jednostavni, te svim zainteresiranima omogućavaju da na jednostavan način utvrde postoji li rizik za osobu/e koje su im od interesa bilo na privatnoj razini (roditelji, staratelji, članovi obitelji) ili na profesionalnoj razini (profesori, odgojitelji, stručne službe). Upitnik može biti smjernica i okosnica raznih preventivnih programa koje je moguće kreirati, te mogu biti dio policijskog preventivnog materijala koji je dostupan svima u svrhu osvještavanja društva da nestanci impliciraju da nešto nije kako treba i da nestanci najčešće nisu slučajni.

Tema nestalih osoba relativno je slabo istražena. Unatoč usklađenim definicijama i klasifikacijama nestalih osoba na međunarodnoj razini vrlo malo znamo o tome koje su specifičnosti visokorizičnih nestanaka, koje varijable u korelaciji značajno povećavaju rizik za nestana, te na temelju navedenog predlaže se smjer daljnjih istraživanja.

Izrađeni upitnici potrebno je naknadno provjeriti i na temelju dobivenih rezultata revidirati i detaljizirati.

Upitnici su izrađeni za preventivne svrhe što aplicira da postoji mogućnost prevencije nestanaka i izrade preventivnih programa i preventivnih aktivnosti gdje se nameće novo veliko područje rada za socijalne pedagoge. Socijalni pedagozi, kombinirajući svoja znanja i vještine u izradi preventivnih programa, te poznavanja karakteristika ugroženih i vunerabilnih skupina, oni su koji na ovom području imaju svoje mjesto.

7 LITERATURA

1. ACPO; The Association of Chief Police Officers, 2015, London: Guidance on the Management, Recording and Investigation of Missing Persons 2010, Second edition, produced by the National Policing Improvement Agency (NPIA)
2. Antolić B, Novak M. (2016): Promocija mentalnog zdravlja: Temeljni koncepti i smjernice za roditeljske i školske programe. *Psihologijske teme*, 25, 2016 (2), 317-333. Preuzeto 4.9.2017. na stranici: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=238605
3. Biehal N, Mitchell F, Wade J. (2003.): Lost From view: Missing persons in the UK. Preuzeto 15.3.2017. na stranici: <https://pure.york.ac.uk>
4. Bricknell S, Renshaw L.(2016): Missing persons in Australia, 2008–2015. Australian Institute of Criminology (ISSN 2206-7302)
5. Butorac K, Šuperina M, Mikšaj- Todorović Lj. (2015): Developing Police Search Strategies for Elderly Missing Persons in Croatia. *VARSTVOSLOVJE, Journal of Criminal Justice and Security*, year 17 no. 1 pp. 24–45. Preuzeto 1.9.2017. na stranici: https://bib.irb.hr/datoteka/760081.02_Butorac_Superina_MiksajTodorovic_rV_2015-1.pdf
6. Butorac, Mikšaj-Todorović, Žebec (2016): Missing Persons in Croatia: Incidence, Characteristics, and Police Performance Effectiveness. © Springer International Publishing Switzerland 2016 207 S.J. Morewitz, C. Sturdy Colls (eds.), *Handbook of Missing Persons*, DOI 10.1007/978-3-319-40199-7_15
7. Cop PoISA Manual Volum2., Police Search Management- Missing Persons, College of Policing Limited, 2012. Preuzeto 11.4.2017. na stranici: <http://library.college.police.uk/docs/npia/search-management-practice-advice-2006.pdf>
8. Foy S. (2006): Profiling Missing Persons within New South Wales. PhD Thesis submitted, Charls Sturt University.
9. Foy S. (2016): A Profile of Missing Persons: Some Key Findings for Police Officers. © Springer International Publishing Switzerland 2016 7 S.J. Morewitz, C. Sturdy Colls (eds.), *Handbook of Missing Persons*, DOI 10.1007/978-3-319-40199-7_2. Preuzeto 14.5.2017. na stranici: www.springer.com/cda/content/.../9783319401973-c1.pdf

10. Geoff Newiss (2005): A Study of the Characteristics of Outstanding Missing Persons: Implications for the Development of Police Risk Assessment, Policing and Society, 15:2, 212-225, DOI: 10.1080/10439460500071655.
11. Henderson M, Henderson P. and Kiernan C. (2000.): Missing Persons: Incidence, Issues and Impacts. Australian Institute of Criminology GPO Box 2944 Canberra ACT 2601 Australia. Preuzeto 25.4.2017. na stranici : http://www.aic.gov.au/media_library/publications/tandi_pdf/tandi144.pdf
12. Henderson, Henderson (1999): The missing person dimension. Carol Kiernan, National Coordinator, National Missing Persons Unit Australian Bureau of Criminal Intelligence Preuzeto 4.9.2017 na stranici: http://www.aic.gov.au/media_library/conferences/children/henderso.pdf
13. Izreka.com: izreke i citati. Preuzeto 9.9.2017. na stranici: <http://izreka.com/index.php/izreke/132-izreke-i-citati-o-ljudima>
14. Koester, R. J. (1998). The lost Alzheimer's and related disorders subject: New research and perspectives. In Response 98 NASAR Proceedings (pp. 165–181). Virginia: National Association of Search and Rescue. Preuzeto 4.9.2017. sa stranice: www.dbs-sar.com/SAR_Research/lost_alzheimer.htm
15. Marković, Pavliček: Kriminalističko istraživanje rizičnih nestanaka osoba Polic. sigur. (Zagreb), godina 20. (2011), broj 4, str. 469-486. Preuzeto 20.1.2017. na stranici: <https://hrcak.srce.hr/>
16. Odošić (2007): Mladi i poremećaji u ponašanju. Kateheza 29(2007)2, 126-157 Preuzeto 11.7.2017. sa stranice: <http://hrcak.srce.hr/file/168193>
17. Perkins D, Roberts P. (2011): The U.K. Missing Person Behaviour Study. Statistics Officer for Mountain Rescue (England & Wales). Preuzeto 21.8.2017. na stranici: <file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/MissingPersonBehaviourStudyReport2011.pdf>
18. Preuzeto 11.9.2017. na stranici: <http://hrvatski.enacademic.com/73632/utu%C4%87i>
19. Preuzeto 11.9.2017. na stranici: <http://www.msd-prirucnici.placebo.hr/msd-prirucnik/neurologija/delirij-i-demencija/demencija>
20. Preuzeto 11.9.2017. na stranici: <https://alzheimer.hr/ucionica/10-znakova-alzheimerove-bolesti>

- Preuzeto 24.8.2017. na stranici:
http://www.aic.gov.au/media_library/publications/sb/001/sb001.pdf
- Preuzeto 4.9.2017. na stranici:
<https://www.missingpersons.gov.au/sites/default/files/PDF%20-%20Publications/OTHER/Profiling%20Missing%20Persons%20within%20NSW.pdf>
21. Quinet, K. (2012). Missing persons: Problem-oriented guides for police (Problem-specific guides series, No. 66). New York: U.S. Department of Justice, Center for Problem-Oriented Policing. Preuzeto 4.9.2017. sa stranice: <https://ric-zai-inc.com/Publications/cops-p266-pub.pdf>
22. Shalev Greene K. and Hayden C. (2014): Repeat reports to the police of missing people: locations and characteristics. Centre for the Study of Missing Persons, Institute of Criminal Justice Studies, University of Portsmouth. Preuzeto 21.8.2017. na stranici: <http://www.port.ac.uk/media/contacts-and-departments/icjs/csm/Repeat-reports-to-the-police-of-missing-people.pdf>
23. SOP; Missing Person Investigation: Standard Operating Procedure, National Missing Person Unit, 2015. Police Scotland. Preuzeto 15.3.2017. na stranici: http://ec.europa.eu/justice/fundamentalrights/files/missing_persons_sec_edn_2010_en.pdf
24. Statistika MUP-a: Broj prijavljenih nestalih osoba u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2000. – 2015. godine sa izračunom baznog i verižnog indeksa.
25. Stephen J. Morewitz, Caroline Sturdy Colls (2016.): Handbook of missing persons
26. Stevenson O, Par H., Woolnough P, Fyfe N. (2013): Geographies of Missing People: Processes, experiences, responses. Preuzeto 15.3.2017. na stranici: www.geographiesofmissingpeople.org.uk/.../Stevenson-et-al.pdf